

Rady Ukrainy. – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr>.

7. Molod' v umovah stanovlennja nezalezhnosti Ukrainy (1991–2011 roky): shhorich. dop. Prezydentu Ukrainy, Verhovnij Radi Ukrainy, Kabinetu Ministriv Ukrainy pro stanovyshe molodi v Ukraini / M–vo osvity i nauky, molodi ta sportu Ukrainy. Derzhavnyj instytut rozvytku simejnoi ta molodizhnoi polityky; [redkol.: O. V. Bjelyshev (golova) ta in.]. – K., 2011. – 316 s.

8. Molod' na rynku praci [Elektronnyj resurs] // Oficijnyj sajт Derzhavnoi sluzhby zajnjatosti Ukrainy. – Rezhym dostupu: <http://www.dcz.gov.ua/statdatacatalog/document?id=350805>

9. Nerivnist' v Ukraini: masshtaby ta mozhlyvosti vplyvu / za red. E. M. Libanovoi. – K.: Instytut demografii ta social'nyh doslidzhen' imeni M. V. Ptuhu NAN Ukrainy, 2012. – 404 s.

10. Osvita. Statystychna informacija [Elektronnyj resurs] // Oficijnyj sajт Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. – Rezhym dostupu: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/osv.htm.

11. Pidsumky realizacii Derzhavnoi programy zabezpechennja molodi zhytлом protjagom 2002–2012 rokov [Elektronnyj resurs] // Oficijnyj sajт Ministerstva regional'nogo rozvytku, budivnytva ta zhytlovo-komunal'nogo gospodarstva Ukrainy. – Rezhym dostupu: <http://minregion.gov.ua/building/derzhavni-zhitlovi-programi/pidsumki-realizaczii-derzhavnoi/>.

12. Pravoporushennja (1990–2012 rr.). Statystychna informacija [Elektronnyj resurs] // Oficijnyj sajт Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. – Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

13. Pro zatverdzhennja Derzhavnoi programy zabezpechennja molodi zhytлом na 2013–2017 roky: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24.10.2012 №967 [Elektronnyj resurs] // Oficijnyj sajт Verhovnoi Rady Ukrainy. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/967-2012-%D0%BF>.

14. Pro Rekomendacii parlaments'kyh sluhan' na temu: «Social'no-ekonomichni problemy VIL/SNIDu, narkomanii ta alkogolizmu v Ukraini ta shljahy i'h rozv'jazannja: postanova Verhovnoi Rady Ukrainy vid 03.02.2004 №1426-IV [Elektronnyj resurs] // Oficijnyj sajт Verhovnoi Rady Ukrainy. – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1426-15>.

15. Pro spryjannja social'nomu stanovlennju ta rozvytku molodi v Ukraini: zakon Ukrainy vid 05.02.1993 №2998-XII (redakcija vid 01.01.2013, pidstava 5067-17) [Elektronnyj resurs] // Oficijnyj sajт Verhovnoi Rady Ukrainy. – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>.

16. Pro Strategiju rozvytku derzhavnoi molodizhnoi polityky na period do 2020 roku: ukaz Prezidenta Ukrainy vid 27.09.2013 №532/2013 [Elektronnyj resurs] // Oficijnyj sajт Verhovnoi Rady Ukrainy. – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/532/2013>.

17. Stan oplaty naselennjam zhytlovo-komunal'nyh poslug [Elektronnyj resurs] // Oficijnyj sajт Ministerstva regional'nogo rozvytku, budivnytva ta zhytlovo-komunal'nogo gospodarstva Ukrainy. – Rezhym dostupu: <http://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/zkh/tarif/stan-oplati-naselennyam-zhitlovo-komunalnih-poslug-za-2015-rik/>

18. Stan ta struktura zlochynnosti v Ukraini (stanom na 20 lystopada 2012 r.) [Elektronnyj resurs] // Oficijnyj sajт Ministerstva vnutrishnih sprav Ukrainy. – Rezhym dostupu: <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/813157>.

19. Uchast' molodi v suspil'nomu zhytti: dosvid, mozhlyvosti, bar'jery: shhorich. dop. Prezydentu Ukrainy, Verhovnij Radi Ukrainy, Kabinetu Ministriv Ukrainy pro stanovyshe molodi v Ukraini (za pidsumkamy 2011 roku) / Ministerstvo osvity i nauky, molodi ta sportu Ukrainy, Derzhavna sluzhba molodi ta sportu Ukrainy. – K., 2012. – 222 s.

20. Hrstych I. O. Pokaznyky pro stan ta strukturu kryminal'nyh pravoporushen' v Ukraini za I pivrichchja 2015 r. ta 2016 r. [Elektronnyj resurs] / I. O. Hrstych. – 2016. – Rezhym dostupu: <http://www.ivpz.org/struktura-za-pv-yr-chchya-2015-r-ta-2016-r>.

21. Cinnosti ukrain's'koi molodi. Rezul'taty reprezentatyvnoho sociologichnoho doslidzhennja stanovysheha molodi. – K., 2016. – 91 s.

22. Shhodo situacii na rynku praci ta dijal'nosti derzhavnoi sluzhby zajnjatosti u 2016 roci [Elektronnyj resurs] // Oficijnyj sajт Derzhavnoi sluzhby zajnjatosti Ukrainy. – Rezhym dostupu: http://www.dcz.gov.ua/control/uk/statdatacatalog/list/category?cat_id=30543

23. Shhorichna dopovid' pro stan zdorov'ja naselennja, sanitarno-epidemichnu situaciju ta rezul'taty dijal'nosti systemy ohorony zdorov'ja Ukrainy. 2015 rik / za red. Shafrans'kogo V. V.; MOZ Ukrainy, DU «UISD MOZ Ukrainy». – K., 2016. – 452 s.

Vasylchuk E. O., Doctor of Political Sciences, assistant professor of philosophy, political science and Ukrainian, Kyiv National University of Technology and Design (Ukraine, Kyiv), vasilchuk84@bk.ru

Socio-economic factors and the occurrence of illegal paramilitary and military units in Ukraine

The analysis of socio-economic factors and the occurrence of illegal paramilitary and armed groups in Ukraine. It is concluded that the destructive processes in social and economic life not only deepen the physical and moral degradation of the population, especially the younger generation, but also pose a real threat to the security of society and the state, because the economic crisis quickly spread to other areas of public life undermining stability and the stability of the existence of the state and political institutions.

Keywords: illegal militias and armed groups, extremism, terrorism, national security.

* * *

УДК 352/354

Бакрадце Л. М.,
аспірант кафедри соціології та соціальної роботи,
Міжрегіональна академія управління персоналом
(Україна, Київ), renata_kiev@i.ua

СУСПІЛЬНІ РЕФОРМИ ЯК ВИД ПОЛІТИЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Досліджується управління як вид соціальної взаємодії. Аналізуються особливості політичного управління соціальними реформами. Реформування розглядається як політика, яка має метою здійснення мирних, еволюційних перетворень на противагу революційних переворотів. Основне питання їх успішної реалізації на відміну від насильницького зламу існуючих порядків в ході революційних змін є питання ефективного управління. Розглядається соціальне управління, об'єктом і суб'єктом якого є люди.

Ключові слова: соціальне управління, реформування, цілепокладання.

З давніх часів політика (від грец. *politike* – управління) розглядалася як мистецтво управління державою. Вчені вважають, що цей термін поширився під впливом трактату Арістотеля про державу, правління (урядування) та уряд, який він назвав «Політика». Сьогодні політика розуміється в більш широкому контексті як відносини, що включають згоду, підпорядкування, панування, конфлікт і боротьбу між групами, класами, націями, прошарками, стратами і окремими людьми (внутрішня політика) і державами (зовнішня політика) з приводу завоювання чи досягнення влади, її утримання, організації та використання. Особливий розділ політології розглядає політику як певний вид реформування політичної системи в рамках здійснення демократичного переходу (транзиту). Під поняттям демократичний перехід (транзит) розуміють низку соціальних та інституціональних змін, що прокладають шлях заміні авторитарних методів правління демократичними. Відтак в даній статті ми розглядаємо політичне реформування країни в умовах демократичного транзиту.

Мета статті: дослідити особливості політичного реформування різних сфер суспільного життя.

Дослідженню теоретико-методологічних основ політичного процесу реформування присвячені праці таких теоретиків як: А. Бентлі, В. Парето, Д. Трумен, Р. Доуз, С. Хантінгтон, Р. Дарендорф, Дж. Мангейм, Д. Істон, Г. Алмонд, Г. Пауелл та інші.

У найзагальнішому сенсі під реформуванням розуміється будь-яка політика, яка має метою здійснення мирних, еволюційних перетворень на противагу революційним переворотам. Основне питання

їх успішної реалізації на відміну від насильницького зламу існуючих порядків в ході революційних змін є питання ефективного управління. При чому мова йде про соціальне управління, оскільки об'єктом і суб'єктом управління є люди.

Світовий досвід визначає термін в 10 років, як цілком достатній для того, щоб отримати економічні та соціальні результати прийнятих політичних рішень, перевірити коректність стратегічного задуму. В останні роки в країні видано чимало праць, узагальнюючих результати соціологічних досліджень наслідків реформ, а також ефективності управління ними за роки перехідного періоду. У них міститься всебічний історико-соціологічний аналіз, який показує, як реагувало суспільство, його свідомість, духовна і психологічна сфери, світосприйняття і поведінка, весь спосіб життя на кардинальні, системно-структурні зміни в ході реформ.

Розглянемо спочатку реформи як вид політичного управління. Категоріальне визначення поняття управління як досить складного явища є в достатній мірі polemічним. Виходячи з даної методологічної реальності, щоб не ускладнювати виклад, в представленому дослідженні управління розглядається в найширшому філософсько-соціологічному плані як особливий вид діяльності, здійснюваної в різних, досить складних матеріальних і нематеріальних системах. Сутність цієї діяльності полягає в тому, щоб за допомогою конкретних дій направляти динаміку і функціонування того чи іншого об'єкта відповідно до програми реформаційних перетворень, заданої керуючим суб'єктом, не допускаючи принципових відхилень від неї, або забезпечувати розвиток об'єкта, параметрів його стану, положення відповідно з управлінською установкою.

Подібна спрямована діяльність властива існуючим системам різного роду. Вони можуть бути різними навіть по своїй субстанціональній основі – природними (живий організм, системне утворення, що складається з рослин і або тварин), технічними (робот, взагалі будь-автоматичний пристрій, що функціонує під впливом імпульсів, що посилаються керуючим пристроєм відповідно до закладеної програми), іншими, створеними людьми, матеріальними системами (міське господарство, підприємство як сукупність споруд, обладнання та ін.), а також такими складними системними утвореннями як «людина – природа», «людина – техніка». До них можуть відноситися і системи, що формуються із різних релігійно-духовних явищ – правил людського співжиття і т.д. і, нарешті, власне громадські системи, що складаються з конкретних особистостей і їх об'єднань. Такими виступають і суспільство в цілому, і інститути, які стосуються окремих його сфер. В їх число входять, перш за все, економічні, соціальні, політичні та духовні підсистеми.

Управління пов'язане зі сферою взаємодії людей, і в зв'язку з цим також може розглядатися, згідно Т. Парсонса, як соціальна система. За його визначенням, соціальні системи – це «системи, утворені станами і процесами соціальної взаємодії між діючими суб'єктами» [1, с. 289]. У реальному потоці соціальної взаємодії виділяються культурна і особистісна

підсистеми і поведінкові організації, які по відношенню до соціальної системи розглядаються як компоненти її навколишнього середовища.

Реформи як вид певної політичної взаємодії, також відносяться до соціальних систем дій. Їх реалізація в суспільстві, як і у будь-яких соціальних систем, здійснюється на основі дії чотириохфункціональної схеми взаємообміну. Парсонс виділяє такі чотири первинні функції, як «функції відтворення зразка, інтеграції, цілесюгнення і адаптації».

Інтеграційна функція реформи полягає в координації дій складових її елементів, перш за все, людських індивідів. Культурна система суспільства обумовлює збереження і відтворення впровадженого зразка, його адаптацію і творче перетворення. Особистісна система виступає як головний інструмент цілесюгнення, виконавець процесів дії та втілення культурних принципів і приписів.

Розглянуте загальне поняття управління представляється методологічно важливим для визначення сутності політичного управління; поряд з тим, що воно охоплює суть відповідної діяльності в системах, що існують за межами соціальної реальності. Ю. Волков зазначає, що сутність явищ, як правило, «багатошарова»: є сутність менш глибока, більш глибока, ще глибша (сутність першого порядку, другого і т.д.) [2, с. 265].

Загальне наукове визначення управління дозволяє бачити неспроможність досить поширеного серед фахівців-практиків і навіть в наукових колах в деякому сенсі спрошеного уявлення, яке тлумачить поняття управління лише як адміністративно-владні дії керівника по відношенню до підлеглих йому виконавців, банальні адміністративні вказівки. При подібному підході інші різноманітні прояви діяльності соціальних інститутів, які впливають на функціонування будь-яких систем, на хід тих чи інших процесів, але не припускають адміністративного управління людьми, випадають з контексту їх вивчення в якості управлінської діяльності.

Адміністративно-владний вплив на людей є лише одним з небагатьох проявів управлінської діяльності. Тим часом, вплив зазначених вище суспільних інститутів на динамічний розвиток соціальних систем (наприклад, профспілок – на трудові організації), на масову соціальну діяльність і на хід пов'язаних з цим процесів (зміни суспільних відносин, електоральних переваг і ін., що яскраво проявляється в діяльності ЗМІ) є саме політичне управління, якщо сутність останнього трактувати в обґрунтованому вище науковому, філософсько-соціологічному сенсі. Саме в такому сенсі в даній роботі розглядаються сучасні грузинські реформи – як вид соціального управління.

Аналізуючи управління в найзагальнішому вигляді, не можна не звернути увагу на те, що здійснення управлінських впливів багато в чому пов'язане з використанням і передачею інформації. Разом з тим, не всяка інформація є управлінською, а тільки та, яка може бути використана для вироблення управлінських рішень і впливів. Уже для формування управлінської програми суб'єкт відповідної діяльності повинен володіти відомостями, тобто інформацією, про стан керованого об'єкта, процеси і тенденції його розвитку, соціальне самопочуття людей, на поведінку яких має

бути спрямовано управлінський вплив. У багатьох випадках передача інформації суб'єкту впливає на процес вироблення рішення, підказує, що йому належить робити, як діяти, що від нього вимагається. Тобто, хоча управління вбирає в себе і багато інших організаційних аспектів, воно має і інформаційний характер, оскільки ґрунтується на отриманні інформації, її використанні та реалізації. Упущення цих важливих методологічних підходів в реформації нашого суспільства і є істотним гальмом суспільних перетворень.

Як зазначалося вище, управління в громадських системах є детермінованим впливом одних людей, об'єднань, інститутів на інших, на їх поведінку, життєдіяльність. Тому перші являють собою керуючу систему або підсистему, якщо певна діяльність відбувається в рамках якоїсь однієї системи. Суб'єктом політичного управління може виступати і одна особа і якесь організоване об'єднання людей, що представляє собою якусь органічну цілісність, яка і виступає керуючою системою або підсистемою. Ці ієрархічні стратифіковані структури, які виконують управлінські функції, є конкретними втіленнями того, що в соціології називається соціальними інститутами. Саме такими, наприклад, є держава (як інститут), орган державної влади, засоби масової інформації, громадська організація тощо. Соціальні інститути, що впливають на життєдіяльність громадських систем, як раз і виступають суб'єктами управління. Ці функції здійснюються безпосередньо тими організаційними утвореннями, які представляють собою конкретні втілення відповідних інститутів – те чи інше міністерство, адміністрація суб'єкта, муніципалітету, громадське об'єднання, політична партія і т.д. [3, с. 115].

У суспільному житті в якості управлінських впливів виступають і організаційні заходи, і економічні та технічні перетворення. Тобто, засобами управління можуть бути будь-які форми людської діяльності.

З огляду на те, що суспільство являє собою детерміновану діяльність людей, переплетення безлічі різних, нерідко протилежних, устремлень, суспільне життя в цілому не може бути не впорядкованим. Тому необхідно розглядати управління поведінкою, життєдіяльністю людей і в інших, крім виробництва, сферах. В даному контексті закономірним виглядає встановлення деяких загальних правил, які вводять соціальну поведінку людей в певні рамки, щоб домагання і вчинки одних не порушували інтересів інших, які не ущемляли їх «життєвий простір». В рамках суспільної затребуваності з'являються і працюють соціальні інститути, правомочні встановлювати такі правила, а також інститути, що забезпечують їх дотримання, тобто здійснюють соціальний контроль за соціально значимою поведінкою людей. Все це реалізує управління, яке не може здійснюватися інакше як людьми і по відношенню до людей, їх соціальної рефлексії.

У цьому сенсі реформування як певне політичне управління людьми і процесами функціонування і розвитку будь-якої громадської системи, також прагне до того, щоб підтримувати діяльність людей і хід породжуваних ними процесів в бажаному для керуючого суб'єкта напрямку.

Але, разом з тим, відносно до управління реформами це загальне розуміння може бути дещо конкретизовано і доповнено. Управління тут постає як засіб об'єднання і координації зусиль людей по досягненню поставлених перед ними цілей, засіб нарощування і вмілого використання людського потенціалу, а в кінцевому рахунку – успішного вирішення тими чи іншими людськими спільнотами економічних, політичних, соціальних і культурних завдань. У суспільствознавстві є чимало визначень, сформульованих в подібному ключі. Наприклад, відомий і впливовий теоретик в області управління американський соціолог і економіст П. Друкер (Дракер) сформулював сутність управління як особливий вид діяльності, який перетворює неорганізований натовп в ефективну, цілеспрямовану і продуктивну групу.

Нерідко управління суспільними системами називають соціальним управлінням. Разом з тим, цим же терміном іменується і управління в системах, що відносяться тільки до однієї з сфер суспільного життя – соціальної, яка виділяється поряд з економічною, політичною і духовною сферами. Обумовлено це тим, що термін «соціальне» вживається в суспільствознавстві в двох значеннях. Перше з них досить широке, коли ним позначається все існуюче в суспільстві, як синонім слова «суспільне»; саме в такому дусі управління в будь-яких громадських системах, в тому числі в економічних, політичних та інших, називають соціальним. У вузькому ж сенсі так називається лише управління системами і процесами тільки в соціальній сфері суспільного життя. В даному дослідженні використовується більш широке поняття [4, с. 11].

В ієрархії публічної влади в суспільстві системою найбільшого масштабу виступає держава в цілому, яке при її демократичному устрої може кваліфікуватися як самоврядна система, потім – що входять до неї великі адміністративні утворення, і, нарешті, – органи місцевого самоврядування, які мають також свою структурованість. Всі ці утворення мають певну суверенність, але вона відносна, оскільки незалежність і самостійність суверенної держави в умовах глобалізованого світу не може бути абсолютною. У своїй життєдіяльності вона змушена рахуватися з реаліями сучасної геополітики і нормами міжнародного права. Глобальні процеси в значній мірі впливають на діяльність держави, але, разом з тим, вони не змінюють її суті як самокерованої системи. Тут ми маємо на увазі ступінь самоврядності.

Процеси реформаційних перетворень бувають декількох видів: а) прогресивні, коли зміни призводять до кількісного зростання позитивних характеристик явища чи якісному підвищенню його стану (відповідно до об'єктивних критеріїв); б) регресивні, коли відбуваються відповідні кількісні зниження або якісні негативи (в граничному випадку – розпад); в) кількісні і якісні показники не змінюються, тобто не відбувається істотне збільшення або зменшення, зміни параметрів явища, що може називатися процесами функціонування.

Досить часто громадські процеси розвиваються спонтанно, тобто під впливом внутрішньо властивих відповідним явищам об'єктивних закономірностей, незалежно від чийогось суб'єктивного втручання. Як приклад можна привести економічні зміни,

що відбуваються під впливом процесів в масових громадських настроях, політичних уподобаннях громадян і т.д. Інші процеси виступають, в повній мірі або хоча б в основному, результатом соціального проєктування і свідомої управлінської діяльності. Наприклад, створення і розвиток тих чи інших державних структур, громадських і політичних організацій, рекламно-інформаційних структур і т.д. Можна виокремити третю групу суспільних процесів, в основі яких лежить поєднання дії спонтанних, об'єктивних чинників і свідомого управлінського початку, коли значимість того чи іншого виявляється приблизно рівною.

Мистецтво політично-управлінського впливу на суспільні процеси полягає в тому, що навіть при домінуючому впливі властивих їм об'єктивних закономірностей, втручання свідомого, цілеспрямованого начала в їх хід може прискорювати або сповільнювати їх розвиток, в якусь міру змінювати їх спрямованість, «забарвлення», різні їх параметри. Наприклад, в економіці, капітали перетікають туди, де є можливість отримати більший прибуток. Це відбувається за своїми закономірностям. Але при грамотному управлінні можна направити рух капіталів для створення сприятливого інвестиційного клімату. Однак, важливо мати на увазі, що в цілому економіка розвивається за своїми об'єктивним закономірностям, які не можна безкарно порушувати. Вона цілком може функціонувати без будь-якого втручання в неї будь-яких суспільних інститутів. Але, разом з тим, здійснення позитивних управлінських впливів, головним чином, з боку держави, може здійснювати позитивний вплив на її розвиток і посилення її соціальної орієнтації, попереджати або пом'якшувати кризові явища, породжувані стихійним розвитком, допомагати тим чи іншим її секторам успішніше підлаштовуватися до ринкової кон'юнктури. Не випадково, в ХХ ст. стихійна капіталістична економіка в тій чи іншій мірі регулюватися державою. Тому цілком закономірними і справедливими в даний час в нашій країні виглядають вимоги широких верств населення посилити державний вплив на економіку. Однак такий вплив не повинно приймати етакратичний, тобто всеосяжний адміністративно-командний характер. Державний керуючий вплив на економіку має зберігати основні ринкові засади, що забезпечують саморегуляційний характер розвитку економічної системи. Він може здійснюватися лише в певних межах, за які неприпустимо виходити. В іншому випадку управління буде чинити деструктивний вплив на економіку, а значить і на розвиток суспільної системи в цілому.

Суспільні реформи як вид політичного управління, є апіорно соціальними, адже будучи безпосередньо спрямованими на поведінку людей, їх життєдіяльність, в тій чи іншій мірі впливають на хід різних суспільних процесів. При спонтанному розвитку ці процеси можуть приймати регресивний характер. Однак управління завжди націлене на те, щоб протидіяти такому ходу подій, забезпечувати прогресивні зміни явищ, на які воно спрямоване, або, щонайменше, сприяти оптимальному здійсненню змін в рамках збереження існуючої кількісної і якісної рівноваги. Зазначена тенденція управління з метою оптимізації або

забезпечення прогресивного ходу громадських реформ реалізується в тому випадку, якщо воно є досить умілим, ґрунтується на науковому підході. На жаль, в реальності управління досить часто не є таким. Суб'єкт управління не завжди має необхідні знання, здібності, інформацію. Зважаючи на це він не може правильно вибудувати свою управлінську діяльність. У цій ситуації він буде її, виходячи зі своїх суб'єктивних поглядів або кланових інтересів.

Таким чином, політичне управління соціальними утвореннями не може бути ефективним в повній мірі. Такі приклади політичного управління є нерідкими. Тому не можна погодитися з визначеннями управління як діяльності, що забезпечує функціонування певних об'єктів відповідно до об'єктивних закономірностей і потреб, чи що це – свідомий, цілеспрямований вплив на соціальну систему, організацію, інститут або процес з метою приведення напрямку та темпів їх розвитку і функціонування у відповідність з дією об'єктивних суспільних законів на макро- і мікрорівнях.

У реальній практиці управлінський вплив здійснюється відповідно до цілей і інтересів соціального суб'єкта, що його реалізує, а об'єктивні закони він може не брати до уваги і навіть не знати про них. В першу чергу це відноситься до процесів на мікрорівні. Треба відзначити, що при цьому намічені суб'єктом управління результати в значній мірі можуть досягатися. Однак, якщо управління здійснюється відповідно до об'єктивних закономірностей і потреб, воно домагається кращих результатів, при тому – меншою ціною. Практичні цілі дослідження управління будь-якої конкретної суспільної системи полягають в тому, щоб з'ясувати, наскільки воно спирається на розуміння і сприйняття об'єктивних закономірностей і потреб, наскільки раціонально, з більшою ефективністю воно впливає на суспільні процеси, які виступають його об'єктом, наскільки діяльність суб'єкта управління відповідає його призначенню, і на цій основі виробити рекомендації щодо вдосконалення відповідної діяльності. Це особливо актуально при проведенні реформ такого великого соціального організму, яким є держава.

Як зазначалося, політичне управління в умовах реформування суспільства направлене на досягнення, відтворення і інтеграцію в тканину соціального життя досконалішого, з точки зору його суб'єктів, «зразка» здійснення життєдіяльності індивідів. При цьому реформа розгортається в двох системах реальності, перша з яких є її фізичним середовищем, друга – те, що М. Вебер називав «проблемою сенсу» людських дій. Вона пов'язана з системою дії за допомогою структурування в культурній системі смислових орієнтацій [5, с. 115].

Для аналізу структури соціальних систем дії багато вітчизняних і зарубіжних соціологів пропонують чотири типи незалежних змінних: цінності, норми, колективи і ролі. В якості найважливіших показників ефективності управлінської діяльності постають цінності, норми поведінки і стереотипи свідомості. Так, Т. Парсонс писав у цьому зв'язку: «Цінності займають провідне місце в тому, що стосується виконання соціальними системами функції по збереженню та відтворенню зразка, так як вони є ні чим іншим, як уявлення про

бажаний тип соціальної системи, які регулюють процеси прийняття суб'єктами дії певних зобов'язань» [3, с. 287]. Тому одним з найважливіших методів вивчення феномена реформ є соціологічні дослідження, які дозволяють визначити ступінь інтеграції цінностей в соціальну дійсність. Призначення соціології як науки вивчати цінності членів суспільства знову було проголошено на останньому Міжнародному конгресі соціологів. Держава здійснює управлінську діяльність головним чином через організаційні, регулятивні, нормотворчі, фінансово-економічні, силові функції. Однак, сутність державного управління повинна змінюватися відповідно до вимог часу. Сьогодні перед ним стоять виклики, породжувані трьома революціями: науково-технічною, інформаційною та управлінською. Сучасні завдання вимагають зміни пріоритетів державної роботи, перегрупування функцій. Поряд з традиційними функціями державного управління найважливішу роль набувають функції інформаційно-аналітичної та концептуальної діяльності.

У зв'язку з цим велике значення в діяльності суб'єктів управління по реформування суспільства придбали нині такі загальні функції, як аналіз проблемної ситуації, постановка цілей управління, розробка і прийняття рішень, прогнозування, проектування і планування соціальних процесів.

Управління починається з виявлення проблеми або комплексу проблем, що вимагають свого вирішення. Аналіз проблемної ситуації в тій соціальній системі взаємодії, який є реформування будь-якої сфери життєдіяльності суспільства, пов'язане з отриманням інформації перш за все за допомогою соціологічних досліджень. Потім здійснюються аналіз інформації і постановка цілей управління. Цілепокладання є сутнісною ознакою управлінської діяльності. Якщо в результаті управління необхідно вирішити кілька проблем, визначаються пріоритети, ступінь і послідовність вирішення кожної з них, відповідно до яких визначаються цілі.

Головна ланка в управлінській діяльності, в якому і виявляється сутність управління – це розробка і прийняття управлінського рішення. У практиці прийняття державних рішень, спрямованих на суспільство в цілому, етап їх розробки невіддільний від функцій прогнозування, проектування і планування. Ці функції починають діяти ще на стадії визначення мети, є складовою частиною останньої, взаємно доповнюючи, обумовлюючи один одного і сприяючи реалізації прийняття рішень.

У науково-обґрунтованому управлінні реформами функції прогнозування, проектування і планування відіграють важливу роль. Прогнозування являє собою визначення варіантів розвитку і оптимальних способів вирішення завдань. Зрозуміло, що воно не може обійтися без вивчення «проблеми сенсу» (за Вебером) людських дій, тобто свідомості, потреб, інтересів і соціально значимої поведінки людей. Отже, прогнозування вимагає соціологічного аналізу об'єкта реформування. Прогнозування як метод вивчення соціальної дійсності має апробовані в часі і науковим досвідом процедури. Не зупиняючись на них, скажімо, що соціальне прогнозування, за визначенням Ж. Тощенко, – «це робота з альтернативами, глибокий

аналіз рівня ймовірності та варіантності можливих рішень» [6, с. 23].

Політичне проектування визначається вченими як «форма випереджаючого відображення дійсності, створення прообразу (прототипу) передбачуваного об'єкта, явища або процесу за допомогою спеціальних методів». Кінцевим продуктом соціального проектування виступає конкретна програма дій, що включає задані параметри перетворень, засоби їх досягнення, основні етапи реалізації та послідовність операцій.

Політичне планування являє собою, з одного боку, певну форму політичного прогнозування, що охоплює все різноманіття соціальних процесів того об'єкта, який піддається регулюванню. З іншого – це науково обґрунтоване визначення цілей і показників розвитку, основних засобів їх практичного втілення в життя. Соціальне ж планування, як відомо, виникло в СРСР під впливом теорії і практики планування економічних і соціальних процесів. У радянській дійсності планування здійснювалося в рамках жорсткої системи командно-адміністративного управління та ідеологічних установок, тобто апріорно було політичним. Людське начало в плануванні ігнорувалося, одержавленню і тотальному адмініструванню піддавалися всі сфери соціального життя.

Усі названі функції складають певні етапи управління. В сучасних умовах вкрай актуальним є впровадження соціальних технологій, що забезпечують стрімке просування вперед за рахунок інвестування знань саме на даних етапах управління. Технологія управління реформами по аналогії з іншими видами управлінської діяльності повинна бути заснована на комплексній оцінці проблемної ситуації; виявленні пріоритетів і всіх ресурсів розвитку; безперервному пошуку організаційних структур і механізмів, здатних привести ресурси в рух. Вона повинна включати в себе: встановлення уніфікованих показників для характеристики процесів реформування; забезпечення необхідної узгодженості, логіки в систематизації цих показників таким чином, щоб вони відображали реальну картину стану реформ як системи взаємодії з суспільством; створення організаційних і технологічних умов для оперативної передачі інформації; застосування ідентичних методів аналізу і характеристики стану об'єктів реформування; використання єдиних форм фіксації інформації, що надходить і інші моменти, характерні для даного виду державного управління.

У сфері управління необхідно обґрунтовувати безліч рішень, вишукувати альтернативи ресурсного забезпечення, активно аналізувати хід виконання одних рішень і враховувати його результати при підготовці інших і так далі. Науково-обґрунтовані технології підготовки, прийняття та реалізації процедур, пов'язаних з організацією суспільної системи, здатні значно оптимізувати процес підготовки і прийняття рішень, а отже, і процеси здійснення реформ.

Не менш значущими для підвищення ефективності управління реформами є технології контролю та організаційного виду діяльності. Інноваційні технології в соціальному управлінні, засновані на новітніх досягненнях науки в галузі соціології та теорії управління, організації праці, соціальної психології, менеджменту та маркетингу, соціології трудових колек-

тивів, з урахуванням соціально-культурних особливостей суспільства здатні викликати глибокі зміни у змісті і спрямованості реформ, забезпечити їх раціональність і ефективність.

Введення в вітчизняну науку і практику таких дисциплін, як менеджмент, маркетинг, виборні технології, паблік рілейшнз, реклама відкрило широкі можливості для політичних і соціальних технологій, які стали сприйматися як типово «західний» продукт. Політичні технології можна розглядати і як одну з частин великого поля соціальних інтервенцій.

Організаційний рівень інтервенцій зазвичай підтримується членами групи. Вона досягається через тренінги з менеджерами всіх рівнів.

Загальноприйнята процедура полягає в наступному: виявлення проблеми; визначення моделі рішення; пошук якогось емпіричного матеріалу, який в тій чи іншій мірі підтримує модель; знаходження способу, легко засвоюваного соціумом, і розвиток пропонованої форми як дорожньої карти, яку потрібно реалізувати.

Підсумовуючи, слід зазначити, що реформування – це управління людьми і процесами функціонування і розвитку будь-якої суспільної системи, яке прагне до того, щоб підтримувати діяльність людей і хід породжуваних ним процесів в бажаному для керуючого суб'єкта напрямку.

Політичне управління реформами розглядається як засіб об'єднання і координації зусиль людей по досягненню поставлених перед ними цілей, засіб нарощування і вмілого використання людського потенціалу, а в кінцевому рахунку – успішного вирішення тими чи іншими людськими спільнотами економічних, політичних, соціальних і культурних завдань.

Список використаних джерел

1. Парсонс Т. Система современных обществ [Текст] / Т. Парсонс; [под ред. ... 1971. – №4. – С.281–297.
2. Волков Ю. Е. Управление как вид социальной деятельности // Социальное управление: теория и практика: Социология власти: Вестник Социологического центра РАГС. – М.: Изд-во РАГС, 2005. – №5. – С.24–33.
3. Дюркгейм Е. Социология і соціальні науки // Філософська і соціологічна думка. – 1992. – №5. – С.10–113.
4. Социальное управление. Словарь / под ред. В. И. Добренкова и И. М. Слепенкова. – М., 1994.
5. Вебер М. Избранные произведения. – М.: Прогресс, 1990. – 736 с.
6. Тощенко Ж. Т. Прогнозирование, проектирование и планирование в социальном управлении // Социальное управление: теория и практика: Социология власти: Вестник социологического центра РАГС. – 2005. – №5. – С.23.

References

1. Parsons T. Sistema sovremennyh obshchestv [Tekst] / T. Parsons; [pod red. 1971. – №4. – S.281–297.
2. Volkov Ju. E. Upravlenie kak vid social'noj dejatel'nosti // Social'noe upravlenie: teorija i praktika: Sociologija vlasti: Vestnik Sociologicheskogo centra RAGS. – M.: Izd-vo RAGS, 2005. – №5. – S.24–33.
3. Djurkgejm E. Sociologija i social'ni nauky // Filosof's'ka i sociologichna dumka. – 1992. – №5. – S.10–113.
4. Social'noe upravlenie. Slovar' / pod red. V. I. Dobren'kova i I. M. Slepenskova. – M., 1994.
5. Veber M. Izbrannye proizvedenija. – M.: Progress, 1990. – 736 s.
6. Toshhenko Zh. T. Prognozirovanie, proektirovanie i planirovanie v social'nom upravlenii // Social'noe upravlenie: teorija i praktika: Sociologija vlasti: Vestnik sociologicheskogo centra RAGS. – 2005. – №5. – S.23.

Bakradze L. M., graduate student of the Department of Sociology and Social Work, Interregional Academy Personnel Management (Ukraine, Kyiv), renata_kiev@i.ua

Social reforms as a kind of social management

The article analyses the essence of reforming as a form of social management. It is considered a categorical definition of management as a rather complex phenomenon, which is sufficiently polemical. In the following research, management is considered in the broadest philosophical and sociological terms as a special kind of activity carried out in various, rather complex material and nonmaterial systems. The essence of this activity is to take concrete actions and guide the dynamics and functioning of an object in accordance with the program of reformation of the transformation, the given managing subject, avoiding fundamental deviations from it, or to provide for the development of the object, its parameters, the provisions in accordance with the administrative installation.

Keywords: social local government, reforming.

* * *

УДК 342.1:327.39:159.923.35:172.15

Білецька А. В.,
заступник командира роти по роботі
з особовим складом А–2250 при Національному
університеті оборони України (Україна, Київ)

ФАКТОРИ ЕФЕКТИВНОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ І НАЦІОНАЛЬНОЇ ЄДНОСТІ У СУСПІЛЬНІЙ ТА РЕГІОНАЛЬНІЙ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ: ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Різні соціальні верстви українського суспільства на протязі багатьох століть у своїх прагненнях та діяльності орієнтувалися на ті чи інші іноземні держави, фактично ідентифікуючи свої вузькокорпоративні, соціально-класові чи регіональні інтереси з політикою зовнішніх покровителів. Спроби утвердити національну єдність на основі виключно антропологічної, мовної та емоційної ідентичності у випадку з українським народом натикаються на ряд заперечень. Тільки спільні внутрішні економіко-політичні та суспільно-громадянські тенденції розвитку у поєднанні з активними зв'язками між населенням забезпечують цим явищем перспективу поширення. Суспільно-політична діяльність повинна орієнтуватися не на емансипацію інтересів і прав якогось певної групи українського суспільства, а на народ в цілому, єдність якого повинна бути скріплена державно-політичним утворенням, яке б уособлювало інтереси усіх верств і спонукало б їх до співробітництва в ім'я загального блага. Справжня національна і державницька еліта є перш за все духовним чинником, що добровільно бере на себе тягар відповідальності за суспільний добробут, з тим, щоб кожен член суспільства, незалежно від регіонального і соціального походження первинно усвідомлював себе приналежним перш за все до національно-політичної спільноти, а не до певного класу.

Ключові слова: соціальні групи, державність, корпоративність, національна єдність, регіональність, етнос, соціальний чинник, суспільна стратифікація, еліта, інтеграція.

Приналежність до тієї чи іншої соціальної групи в житті будь-якої нації відіграє велику роль [3]. Однак в українському суспільстві саме класова приналежність стала домінуючим явищем, що повсякчас перешкоджало процесу державотворення. Різні соціальні верстви українського суспільства на протязі багатьох століть у своїх прагненнях та діяльності орієнтувалися на ті чи інші іноземні держави, фактично ідентифікуючи свої вузько корпоративні, соціально-класові чи регіональні інтереси з політикою зовнішніх покровителів [Див.: 2; 10]. У свою чергу, іноземні держави, використовуючи класові антагонізми та прагнення різних верств українського суспільства до привілейованого положення, репрезентували себе захисниками їхніх інтересів і тим самим руйнували або ослаблювали соціальний союз українців у боротьбі за національне визволення.

У зв'язку з цим стає зримим домінування в українському суспільстві фактору суспільної стратифікації, який негативно супроводжував усі державотворчі справи українців.